

EURAVON PROJECT – Nederlandse samenvatting onderzoeksrapport

Dit rapport is één van de resultaten van het EURAVON-project. Dit project gaat over vrijwilligerswerk in Turkije, Bulgarije, Cyprus en Nederland. In deze landen zijn overheidsorganen, maatschappelijke organisaties en vrijwilligers betrokken bij de training, erkenning en validering van vrijwilligerswerk. Dit rapport beoogt de hiaten, behoeften en uitdagingen te identificeren, waar deze actoren mee te maken hebben.

Vrijwilligerswerk

Elke dag steken miljoenen mensen over de hele wereld tijd en energie in vrijwilligerswerk om een verschil te kunnen maken. Vrijwilligerswerk schept zowel menselijk als sociaal kapitaal. Ook biedt het mogelijkheden voor integratie en werkgelegenheid, en speelt het een cruciale rol in het verbeteren van de sociale cohesie. Maar in de eerste plaats behelst vrijwilligerswerk de fundamentele waarden van rechtvaardigheid, solidariteit, integratie en burgerschap (Europese Commissie 2011). Vrijwilligers dragen bij aan de vorming van de samenleving en leveren een impuls aan sociale en economische ontwikkeling. Vrijwilligerswerk heeft allerlei positieve effecten: op de vrijwilligers zelf, op de deelnemers van hun activiteiten, op de organisaties die zulke activiteiten uitvoeren, en meer algemeen op de kwaliteit van leven in de samenleving (Bosioc, Fonovic, Salamon 2012).

Vrijwilligerswerkinitiatieven op internationaal niveau

Op internationaal niveau is een groot aantal organisaties betrokken bij de ondersteuning van vrijwilligerswerk. Vanwege het bereik en de reikwijdte van twee grote internationale organisaties, de Verenigde Naties en de Europese Unie (EU), spelen deze op internationaal niveau een cruciale rol in het ondersteunen en bevorderen van vrijwilligerswerk.

United Nations Volunteers (UNV)

Middels haar *UNV Youth Volunteering Strategy: 2014-2017*, probeert UNV verbindingen te leggen met iedereen die betrokken is bij vrijwilligerswerk; jongeren, jongerenorganisaties, organisaties die vrijwilligers betrekken in hun activiteiten, overheden en andere organen van de Verenigde Naties. Zo wil UNV de *best practices* op het gebied van vrijwilligerswerk door jongeren bevorderen en de belangrijkste aandachtsgebieden voor de nabije toekomst te identificeren. UNV houdt zich bezig met de volgende aan jongeren gerelateerde activiteiten:

- UNV biedt technische en financiële ondersteuning aan overheden en *civil society* partners om programma's voor vrijwilligers op nationaal niveau op te zetten.
- Als onderdeel van haar regionale vrijwilligersprogramma voor jongeren, biedt UNV ook technische en financiële ondersteuning aan regionale partners bij het opzetten en uitbreiden van hun eigen initiatieven op het gebied van vrijwilligerswerk door jongeren.
- UNV heeft, in het kader van vrijwilligerswerk door jongeren op nationaal niveau, duizenden jongeren voor vrijwilligerswerk in hun eigen land gemobiliseerd. Nationale- en internationale UN Volunteers werken vaak samen aan initiatieven van de Verenigde Naties en *community-based* ontwikkelingsprojecten op basis van actieve samenwerking.

Europese Unie en Vrijwilligerswerk

Europese instituten erkennen al langere tijd het belang van vrijwilligersorganisaties. Ook erkennen deze instituten de mogelijkheden die vrijwilligersorganisaties aan mensen bieden om iets terug te geven aan hun gemeenschap, en het bevorderen van burgerparticipatie in een bredere Europese context. Vrijwilligerswerk is bovendien nauw verbonden met de algemene politieke doelstellingen van de Europese Commissie, omdat het EU-burgerschap bevordert en burgers betreft bij het

realiseren van EU-beleid. Om actief EU-burgerschap te bewerkstelligen, promoot de EU vrijwilligerswerk door dit te ondersteunen en te financieren. Dit is met name het geval bij internationaal vrijwilligerswerk, dat mogelijkheden biedt voor intercultureel leren en de ontwikkeling van een Europese identiteit. Het Europees Parlement moedigt de lidstaten aan om:

- Rekening te houden met de bijzondere aard van vrijwilligerswerk, in nationale wettelijke en bestuurlijke maatregelen;
- Aandacht voor vrijwilligerswerk in een ontvangende lidstaat te bevorderen, door deelnemers in de lidstaat van herkomst een bewijs van deelname in de vorm van een certificaat te verstrekken;
- Maatregelen te nemen die ervoor zorgen dat vrijwilligers en hun gezinnen niet worden gediscrimineerd vanwege hun mobiliteit met betrekking tot relevante socialezekerheidsstelsels, zoals gezondheidszorg en beleid op sociale zekerheid;
- Maatregelen te nemen die ervoor zorgen dat erkend vrijwilligerswerk niet als betaald werk wordt beschouwd.

Jongeren en vrijwilligerswerk

Vrijwilligerswerk kan de actieve deelname van jongeren aan de samenleving bevorderen. Wanneer jongeren goed zijn geïnformeerd over vrijwilligerswerk en hier positieve ervaringen mee hebben, dan is het waarschijnlijk dat zij gedurende hun hele leven actieve vrijwilligers blijven, en dat zij andere jongeren inspireren om ook vrijwilligerswerk te gaan doen. Door jongeren over de voordelen van vrijwilligerswerk te informeren, kunnen overheden en samenlevingen vrijwilligerswerk door jongeren inzetten om hen aan allerlei activiteiten te laten deelnemen. Hiermee kan hun constructieve deelname aan de maatschappij bevorderd worden, en kan hun energie en enthousiasme worden aangewend om bij te dragen aan lokale, nationale en globale ontwikkeling.

De EU erkent, zoals gezegd, het belang van vrijwilligerswerk door jongeren, en heeft vrijwilligerswerk daarom opgenomen als speerpunt van haar jongerenbeleid. De Europese Commissie heeft vrijwilligersactiviteiten voor jongeren zelfs tot één van haar prioriteiten gemaakt in het samenwerkingsproces op jongerenbeleid, dat in 2001 werd gelanceerd.

Uitdagingen voor vrijwilligerswerk

Ondanks de inspanningen van de EU om vrijwilligerswerk door jongeren, en de capaciteit en bereidheid van jongeren om vrijwilligerswerk te doen, te bevorderen, blijven vele obstakels bestaan. Om ervoor te zorgen dat vrijwilligerswerk door jongeren beter wordt begrepen, is (meer) promotie nodig. De Europese Commissie (2011) identificeerde de volgende potentiële obstakels voor vrijwilligerswerk:

- Het ontbreken van een duidelijk wettelijk kader;
- Het ontbreken van nationale strategieën voor het bevorderen van vrijwilligerswerk;
- Financiële beperkingen;
- Mismatch tussen vraag en aanbod;
- Gebrek aan erkenning;
- Fiscale belemmeringen;
- Onvoldoende gegevens.

Kerncompetenties en vrijwilligerswerk

The European Reference Framework on Key Competences for Lifelong Learning (Europese Commissie, 2006) identificeert acht zogenaamde kerncompetenties om kennis, vaardigheden en attitudes te combineren die nodig zijn voor zelfontplooiing, actief burgerschap, sociale integratie en werkgelegenheid. Het referentiekader benoemt de volgende acht kerncompetenties:

- Communicatie in de moedertaal;
- Communicatie in vreemde talen;
- Wiskundige vaardigheid en basisvaardigheden op het gebied van wetenschap en technologie;
- Digitale competentie;
- Leren om te leren;
- Sociale- en burgerschapsvaardigheden;
- Ontwikkeling van initiatief en ondernemerschap;
- Cultureel bewustzijn en expressie.

Kerncompetenties spelen een belangrijke rol in de wijze waarop individuen, door middel van meer sociale en maatschappelijke betrokkenheid, vorm geven aan de wereld. Dit toont aan dat competenties in allerlei contexten voordelen kunnen opleveren, en van toepassing zijn op meerdere gebieden van het leven, waaronder vrijwilligerswerk.

Omdat vrijwilligers vaak bij interculturele, meertalige en uiteenlopende activiteiten betrokken zijn, kan het van belang zijn dat zij zich deze kerncompetenties eigen maken om de complexe uitdagingen van het vrijwilligerswerk aan te kunnen gaan. Dit kunnen zij doen met behulp van op deze competenties gebaseerde training tools. Deze stellen vrijwilligers in staat om zulke uitdagingen door middel van cognitieve, sociaal-culturele en fysieke instrumenten tegemoet te treden. Deze ervaringen beïnvloeden vervolgens weer de wijze waarop zij vrijwilligerswerk zien en hier vaardig in worden, hoe zij omgaan met transformatie en verandering, en de wijze waarop zij omgaan met de uitdagingen van lange termijn-vrijwilligerswerk. Door op kerncompetenties gebaseerde tools interactief te gebruiken, dienen zich nieuwe mogelijkheden aan om met vrijwilligerswerk in contact te komen.

Methodologie

De methodologische aanpak van dit onderzoek bestond uit een combinatie van deskresearch, interviews (face-to-face) met vrijwilligers, managers van Maatschappelijke organisaties en ministeries/ instanties die betrokken zijn bij vrijwilligerswerk, werkbezoeken, en een online enquête gericht op vrijwilligers, maatschappelijke organisaties en overheidsinstanties. Voor de in deze bewerkte samenvatting gebruikte en genoemde bronnen verwijzen we naar het volledige onderzoeksrapportage. Deze is opvraagbaar bij EDOS Foundation.

Resultaten en Conclusie

De behoeften, uitdagingen en hiaten betreffende vrijwilligerswerk verschillen natuurlijk van land tot land, en zijn afhankelijk van de nationale context. Echter, uit een analyse van de nationale onderzoeksverslagen komt een aantal *gemeenschappelijke* behoeften, uitdagingen en hiaten naar voren die invloed hebben op vrijwilligers, maatschappelijke organisaties en overheden in de verschillende partnerlanden.

Perspectief vrijwilligers

Kerncompetenties voor vrijwilligerswerk

De resultaten van dit onderzoek tonen aan dat communicatie- en creatieve competenties het belangrijkste zijn om uitdagingen tijdens vrijwilligerswerk het hoofd te bieden. Vrijwilligers in alle partnerlanden zijn hierover unaniem in hun oordeel. Het lijkt er daarom op dat de verbetering van deze competenties van de vrijwilligers één van de topprioriteiten van de betrokken partijen dient te zijn.

Motivatiefactoren

Motivatie voor vrijwilligerswerk komt uit verschillende hoeken. De resultaten van ons onderzoek tonen aan dat de vrienden- en kennissenkring de belangrijkste factor is om iemand bij vrijwilligerswerk te betrekken. Het merendeel van de deelnemers aan dit onderzoek in alle partnerlanden, beschouwen hun families, leraren en vrienden op school of universiteit als de belangrijkste factoren die hun beslissing om een vrijwilliger te worden, beïnvloeden.

Een andere interessante bevinding van dit onderzoek, is dat zelfmotivatie hoog is onder jonge vrijwilligers. Dit is vooral het geval in Turkije en Nederland. Voorts blijkt dat altruïstische motieven, zoals het geven om anderen (in tegenstelling tot financieel gewin), ook belangrijke factoren zijn die betrokkenheid bij de vrijwilligersactiviteiten bevorderen. Om vrijwilligers te motiveren en aan te moedigen, is het volgens de resultaten van belang om factoren die een negatieve invloed hebben op de zelfmotivatie en het altruïsme van potentiële en huidige vrijwilligers, te beperken.

Frequentie van vrijwilligerswerk

Een belangrijke uitdaging ligt in het vergroten van de frequentie van vrijwilligerswerk. In Nederland en Turkije ligt de frequentie van het vrijwilligerswerk aanzienlijk hoger dan in Bulgarije en Cyprus. In die landen meldt de meerderheid van de vrijwilligers die deelnamen aan deze studie, dat zij minder dan één keer per maand hebben deelgenomen aan vrijwilligersactiviteiten.

Daarom ligt de grootste uitdaging in dit kader niet bij het aantal vrijwilligers, maar bij het ondersteunen, begeleiden en organiseren van vrijwilligerswerk, en bij het bieden van meer mogelijkheden om aan vrijwilligerswerk deel te nemen. Voor een aantal landen geldt dat een ontoereikende infrastructuur voor het management van vrijwilligerswerk, alsmede het gebrek aan coördinatie tussen de verschillende betrokken partijen, de belangrijkste redenen zijn voor de lage frequentie van vrijwilligerswerk. In Nederland is men over het algemeen tevreden over de bestaande infrastructuur voor vrijwilligerswerk.

Financiële beperkingen

Financiën blijken één van de grootste uitdagingen te zijn voor vrijwilligers. Financiering van vrijwilligerswerk komt grotendeels voort uit schenkingen of lidmaatschapsgelden. In Nederland is de lokale overheid de belangrijkste financiële bron. Nationale en internationale financiering van de vrijwilligersactiviteiten is in alle partnerlanden minimaal.

Als gevolg van de beperkte en losjes gestructureerde financiële steun voor het vrijwilligerswerk, is het risico in landen als Turkije, Bulgarije en Cyprus zeer hoog dat vrijwilligers zich afkeren van vrijwilligerswerk. Hierbij dient aangegeven te worden dat nationale en lokale overheden, alsmede de internationale donoren, de nodige financiële middelen en -prijkkels moeten verstrekken die vrijwilligers nodig hebben om hun vrijwilligerswerk uit te voeren.

Erkenning van vrijwilligerswerk

Er wordt al lange tijd betoogd dat een gebrek aan erkenning van vrijwilligerswerk een belangrijke reden is voor een lage deelname. Weinig nationale overheden bevorderen de erkenning van vrijwilligerswerk. Dit onderzoek deelt deze opvatting, in de zin dat er geen erkenning van het vrijwilligerswerk bestaat. Alle vrijwilligers in de partnerlanden, op Nederland na, melden dat ze geen erkenning krijgen voor hun vrijwilligersactiviteiten. Bijna de helft van de vrijwilligers in Nederland meldt dat zij erkenning krijgen van hun lokale overheden. Vrijwilligers benadrukken overigens dat hun motivatie, frequentie en de kwaliteit van het vrijwilligerswerk zeker zal toenemen wanneer zij

erkend worden middels certificering. Desalniettemin leid het huidige gebrek aan erkenning daarom niet tot minder vrijwillige inzet.

Trainingsbehoeften

In de literatuur wordt betoogd dat training van cruciaal belang is voor vrijwilligerswerk. Training verhoogt de efficiëntie, effectiviteit en betrouwbaarheid van vrijwilligerswerk. Een overweldigende meerderheid van de vrijwilligers, in alle partnerlanden, geeft aan geen enkele training te ontvangen. Dit gebrek aan training belemmert hen in hun vrijwilligerswerk. Bijna alle vrijwilligers in alle partnerlanden zijn van mening dat de kwaliteit van hun vrijwilligersactiviteiten zal verbeteren wanneer zij van tevoren training zouden ontvangen.

Derhalve dient te worden opgemerkt dat erkende training kan leiden tot voordelen voor de vrijwilligers, vrijwilligersorganisaties en de deelnemers aan activiteiten van vrijwilligersorganisaties. Erkende training biedt vrijwilligers een gestructureerde kans om te leren. Ook voegt dit waarde toe aan het leren door formeel te erkennen wat de deelnemer weet of kan als gevolg van deze training.

Kerncompetenties en vrijwilligerswerk

Het concept van kerncompetenties heeft de afgelopen jaren bekendheid verworven in de Europese onderwijssystemen. De meeste Europese landen hebben aanzienlijke vooruitgang geboekt bij de integratie van kerncompetenties in nationale curricula en andere belangrijke beleidsdocumenten. Hierop voortbordurend heeft een andere belangrijke uitdaging betrekking op de noodzaak tot verdere ondersteuning van de integratie van transversale competenties zoals communicatie, ondernemerschap en maatschappijleer in het onderwijs en het leerproces van de vrijwilligers. Vrijwilligers die met deze transversale competenties zijn uitgerust kunnen hun vrijwilligersactiviteiten effectiever en efficiënter uitvoeren.

Conform de algemeen heersende opvatting dat transversale competenties belangrijk zijn voor de maatschappijgerichte activiteiten, blijkt dat de vrijwilligers het bezit van de transversale competenties zeer hoog waarderen. Vrijwilligers beschouwen transversale competenties, zoals communicatie-, interculturele- en ondernemerschapscompetenties, als belangrijk, omdat deze de mate waarin vrijwilligers aan eisen dienen te voldoen verhogen. Deze bevinding versterkt de opvatting dat vrijwilligers training nodig hebben voor transversale competenties die essentieel zijn voor het doel van vrijwilligerswerk.

Perspectief van maatschappelijke organisaties

Omdat maatschappelijke organisaties een belangrijke partij vormen die betrokken is bij vrijwilligersactiviteiten, heeft dit onderzoek tevens gekeken naar de uitdagingen van vrijwilligerswerk vanuit het perspectief van de maatschappelijke organisaties.

Werving, opleiding en monitoring van vrijwilligers

Werving van de vrijwilligers blijkt voor maatschappelijke organisaties een uitdagende taak te zijn. Er blijkt geen standaard procedure te bestaan voor de werving van vrijwilligers. Verschillende maatschappelijke organisaties gebruiken verschillende wervingsmethoden, en deze variëren bovendien van organisatie tot organisatie. In Turkije komt werving via de vrienden- en kennissenkring het meest voor. Maatschappelijke organisaties vragen hierbij aan huidige vrijwilligers om hun vrienden te vragen om zich als vrijwilliger bij de organisatie aan te sluiten. Daarnaast blijken social media als middel voor het werven van vrijwilligers in opkomst. Het merendeel van de maatschappelijke organisaties geeft aan dat hun aanwezigheid op internet en social media het makkelijk maken om vrijwilligers aan te trekken en te rekruteren. Een andere wervingsmethode die

voor maatschappelijke organisaties de voorkeur geniet, is door samen te werken met overheidsinstellingen, gemeenten en andere maatschappelijke organisaties.

Resultaten met betrekking tot het opleidingssysteem van vrijwilligers tonen aan dat de opleidingsprogramma's van maatschappelijke organisaties, net als de wervingsprocedures, geen gestructureerd systeem kennen. Veelal organiseren maatschappelijke organisaties een een- of tweedaagse oriëntatietraining voor nieuwe vrijwilligers. De waarde van deze oriëntatie is sterk afhankelijk van de mate waarin ervaren vrijwilligers hun ervaring delen met nieuwe vrijwilligers. Na de oriëntatie vertrouwt de meerderheid van de maatschappelijke organisaties op een praktische trainingsaanpak. Zij koppelen hierbij de nieuwe vrijwilligers aan ervaren vrijwilligers met wie zij vervolgens gaan samenwerken en leren door te doen. Sommige maatschappelijke organisaties die betrokken zijn bij rampenbestrijding, gaven aan dat zij – naast een tweedaagse basistraining – een week aan theoretische en praktische training verstrekken aan vrijwilligers die door willen naar een gevorderd niveau. Ook in Nederland hebben sommige organisaties, zoals sportorganisaties en scouting en brandweer, een gestructureerd programma voor vrijwilligers. Zij maken hiervoor gebruik van zelf ontwikkeld trainingsmateriaal. Al met al bieden op Europees niveau weinig maatschappelijke organisaties gestructureerde training aan. Dit leidt tot vrijwilligerswerk dat minder efficiënt, minder effectief, en bovendien ook duurder is.

Wat betreft de trainingsmaterialen die maatschappelijke organisaties gebruiken, is geconstateerd dat presentaties van casussen, praktische voorbeelden, en demonstraties, tot de voorkeursmethodes behoren. In Nederland bestaat er, in tegenstelling tot de andere deelnemende landen, gericht trainingsmateriaal – online en op papier – dat het proces van vrijwilligerswerk kan ondersteunen.

Bevindingen over de monitoring van vrijwilligers tonen aan dat de meerderheid van de maatschappelijke organisaties geen monitoringsmechanisme hebben. De meeste maatschappelijke organisaties monitoren middels informele methoden, zoals door het verkrijgen van online feedback via sociale groepen, of door het organiseren van een bijeenkomst. Dit gebrek aan monitoring bemoeilijkt het behouden van vrijwilligers. Een positieve uitzondering is de methodiek Goed Geregeld van NOV in Nederland

Erkenningssysteem van maatschappelijke organisaties

Erkenning van vrijwilligerswerk motiveert huidige en potentiële vrijwilligers tot het ondernemen van vrijwilligersactiviteiten. Deze erkenning kan vrijwilligers ook helpen in hun carrière. Bovendien geeft de erkenning van vrijwilligerswerk hen het gevoel dat de maatschappij hun maatschappelijke diensten erkent, en voelen zij zich hierdoor meer betrokken. De meeste organisaties verstrekken een certificaat van deelname bij grote zichtbare gebeurtenissen en projectactiviteiten waaraan een vrijwilliger heeft meegewerkt. Voorts gebruiken sommige maatschappelijke organisaties andere methodes om vrijwilligersactiviteiten te erkennen. In Turkije gebruiken maatschappelijke organisaties bijvoorbeeld informele wijzen van erkenning, zoals een jaarlijkse bedankceremonie en het publiceren van de namen van de vrijwilligers op hun website.

Toch blijkt het erkenningssysteem in de meeste organisaties te ontbreken. Dit gebrek aan officiële en juiste erkenning van vrijwilligersactiviteiten demotiveert huidige en potentiële vrijwilligers. Het is de verantwoordelijkheid van lokale en nationale overheden om een wettelijk kader te creëren dat de activiteiten van vrijwilligers officieel erkent. In Nederland worden in de meeste gemeenten lokale vrijwilligersprijzen uitgereikt. Dit geeft jaarlijks aandacht aan het vele vrijwilligerswerk wat er in die gemeente wordt gedaan.

Registratie van de maatschappelijke organisaties en vrijwilligers

In enkele landen wordt veel waarde gehecht aan een centrale registratie van vrijwilligersorganisaties. In die landen is het een belangrijke schakel voor het goed functioneren van vrijwilligers. Registratie zorgt daar voor een betere kans voor de coördinatie, regulering en monitoring van het

vrijwilligerswerk. Ons onderzoek toont aan dat het in die landen ontbreekt aan een samenhangend nationaal rechtskader dat vrijwilligerswerk reguleert. Dit resulteert in een lage registratie van maatschappelijke organisaties en vrijwilligers. In Turkije, bijvoorbeeld, zijn maatschappelijke organisaties geregistreerd onder verschillende wetten bij verschillende overheidsministeries en -instanties. In Bulgarije heeft elke organisatie een juridische status die wordt goedgekeurd door een lokale rechtbank. Hoewel verschillende registers bestaan, ontbreekt het aan een register dat specifiek bedoeld is voor hen die vrijwilligersactiviteiten verrichten of organiseren. Dit gebrek aan een omvattend nationaal wettelijk kader resulteert in het ontbreken van een gezonde groei van dergelijke maatschappelijke organisaties. Cyprus heeft daarentegen een coherent systeem waarbij vrijwilligersmaatschappelijke organisaties worden geregistreerd bij de *Pancyprian Volunteerism Coordination Council* (PSSE). Maatschappelijke organisaties ontvangen hier technische en andere soorten ondersteuning, terwijl de maatschappelijke organisaties zelf verantwoordelijk zijn voor de interne registratie van hun vrijwilligers. In Nederland wordt het ontbreken van deze registratie niet als een gemis ervaren.

Ook voor de registratie van vrijwilligers ontbreekt een gestandaardiseerd systeem. Wel melden enkele maatschappelijke organisaties in Nederland dat zij contracten afsluiten met hun vrijwilligers of stagiaires. De meeste Nederlandse verenigingen werken ook met een ledenadministratie en een adressenlijst van de vrijwilligers. In Turkije, Bulgarije en Cyprus sluit geen van de maatschappelijke organisaties contracten af met hun vrijwilligers. Maatschappelijke organisaties gebruiken verschillende methoden voor de registratie van hun vrijwilligers. De meest gebruikte methode is om een volledig ingevuld en ondertekend registratieformulier van de vrijwilligers in ontvangst te nemen, met daarop enkel persoonlijke- en opleidingsgegevens. De registratieformulieren van een klein aantal maatschappelijke organisaties zijn meer gedetailleerd, en bevatten de verantwoordelijkheden en plichten van zowel de maatschappelijke organisaties als de vrijwilligers. Sommige maatschappelijke organisaties gaven aan dat zij enkel de digitale informatie van hun vrijwilligers behouden.

Moeilijkheden en uitdagingen tijdens het werken met vrijwilligers

Maatschappelijke organisaties melden in ons onderzoek dat ze tijdens het werken met vrijwilligers worden geconfronteerd met verschillende uitdagingen die opgelost kunnen worden door de vrijwilligers op te leiden. Deze uitdagingen variëren per nationale context. Er bestaan echter uitdagingen die in elk partnerland voorkomen. Een gebrek aan tijdmanagement, de persoonlijke omstandigheden en intellectuele verschillen tussen de vrijwilligers, kunnen voor problemen zorgen tijdens het werken met vrijwilligers. Maatschappelijke organisaties zijn verder van mening dat het met de beperkte financiële middelen en personeel moeilijk is om de vrijwilligers te trainen. Dit geeft duidelijk aan dat er in enkele partnerlanden dringend behoefte is aan een trainingsplatform voor de vrijwilligers, onafhankelijk van de maatschappelijke organisaties. In Nederland bestaat die behoefte niet.

Uitdagingen en problemen van maatschappelijke organisaties

Er zijn veel uitdagingen en problemen die het efficiënt functioneren van de maatschappelijke organisaties belemmeren. Wettelijke en financiële problemen worden echter gezien als de voornaamste uitdagingen. Door het ontbreken van een duidelijk juridisch en reglementair kader, lopen maatschappelijke organisaties tegen allerlei obstakels aan in de vorm van vragen over belastingen, sociale zekerheid, werkloosheidsuitkeringen, ziektekostenverzekeringen en arbeidsmarktvragestukken. In Turkije, Bulgarije en Cyprus is de huidige wetgeving betreffende vrijwilligerswerk gefragmenteerd en laat deze belangrijke vragen onbeantwoord, waardoor tegenstrijdige interpretaties ontstaan. In Nederland zijn de maatschappelijke organisaties, hoewel er geen alomvattende nationale wetgeving over vrijwilligerswerk bestaat, tevreden met de huidige wetten en regels die betrekking hebben op vrijwilligersactiviteiten.

Alle maatschappelijke organisaties waren van mening dat hun activiteiten door financiële beperkingen worden belemmerd. Duurzame financiering is een belangrijk aandachtspunt voor de maatschappelijke organisaties. Het ontbreken van duurzame financiering dwingt veel maatschappelijke organisaties om de reikwijdte van hun activiteiten en werkzaamheden te beperken. Bovendien bemoeilijkt dit investeringen, zowel in projecten als in infrastructuur. Hun financiering is vaak korte termijn- en projectgericht, waardoor zij veel tijd besteden aan het veiligstellen van de financiering in plaats van aan de ontwikkeling van hun activiteiten op de lange termijn. Dit gebrek aan financiering leidt tot een ernstige beperking van de capaciteit en het vermogen van maatschappelijke organisaties. Het is van cruciaal belang dat internationale donoren, nationale en lokale overheden, duurzame financiering voor maatschappelijke organisaties mogelijk maken.

Noodzakelijke kerncompetenties voor de vrijwilligers

Zoals eerder benoemd, identificeert *Key Competences for Lifelong Learning* (Europese Commissie, 2006) acht kerncompetenties die nodig zijn voor zelfontplooiing, actief burgerschap, sociale integratie en werkgelegenheid. Deze competenties lijken ook zeer relevant voor het vrijwilligerswerk, omwille van actief burgerschap en sociale integratie. Dit standpunt wordt ondersteund door de maatschappelijke organisaties in alle partnerlanden. Maatschappelijke organisaties melden dat zij een trainingstoolkit wensen, gebaseerd op kerncompetenties of soortgelijke concepten, die kennis, vaardigheden en attitudes combineert en inzetbaar maakt in een breed scala van vrijwilligersactiviteiten.

Maatschappelijke organisaties zijn van mening dat transversale competenties zoals interpersoonlijke, interculturele en communicatiecompetenties, de belangrijkste competenties zijn die een vrijwilliger moet bezitten. Ondernemings- en culturele competenties, alsmede het vermogen om te leren, zijn eveneens belangrijke competenties die een vrijwilliger volgens de maatschappelijke organisaties moet bezitten.

Perspectief Overheidsinstanties

Nationale wetgevingskader over vrijwilligerswerk

(De inhoud van deze paragraaf geldt vooral voor de partnerlanden Turkije, Cyprus en Bulgarije. In Nederland is geen behoefte aan centrale wetgeving. Op onderdelen is er vanuit de rijksoverheid regelgeving. De uitvoering en ondersteuning ligt bij de lokale overheid.)

Verschillende waarnemers op internationaal en nationaal niveau hebben de behoefte aan meer uitgebreide, accurate en gedetailleerde wetgeving inzake vrijwilligerswerk geïdentificeerd. Zoals eerder vermeld, is wetgeving inzake vrijwilligerswerk – zelfs op nationaal niveau – niet duidelijk, vaak ongestructureerd, en niet gestandaardiseerd. Dit vormt een grote uitdaging op het gebied van nauwkeurig inzicht in de wet met betrekking tot vrijwilligerswerk in de betreffende landen.

Door het ontbreken van een nationaal wettelijk kader, bestaat er tussen de verschillende overheidsdepartementen en ministeries verwarring over de verantwoordelijkheden en plichten. Dit gebrek aan wettelijke duidelijkheid leidt tot bureaucratische verwarring, wat vervolgens weer leidt tot slecht vrijwilligersmanagement op overheidsniveau.

Bovendien heeft dit gebrek aan een nationaal wettelijk kader op verschillende manieren invloed op vrijwilligersactiviteiten, variërend van de registratie van de organisatie tot aan de verzekering van de vrijwilligers. Door deze onduidelijke wetten en complexe regelgeving zijn vele vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties zich niet bewust van een aantal voordelige regelingen. Een juridisch kader zou ook de positie van betaalde en vrijwillige medewerkers in vrijwilligersorganisaties verduidelijken.

In tegenstelling tot het ontbreken van wetgeving, bestaat tevens het gevaar dat het vrijwilligerswerk bemoeilijkt kan worden door een toename van wet- en regelgeving. Een toename van het aantal regels en wetten die van toepassing zijn op de sector vrijwilligerswerk kan het vrijwilligerswerk ingewikkelder, bureaucratischer en moeilijker toegankelijk maken voor jongeren. Het vinden van een balans is daarom noodzakelijk.

In Cyprus staan maatschappelijke organisaties geregistreerd als rechtspersonen in het register voor (general purpose) verenigingen en instellingen. Zodoende zijn zij aansprakelijk voor alle aspecten van de geldende wetgeving.

Uitdagingen voor vrijwilligerswerk

Aan dit onderzoek deelnemende overheidsinstanties benoemen een aantal uitdagingen voor vrijwilligersactiviteiten in eigen land. In navolging van maatschappelijke organisaties, wijzen ook overheidsorganen op het ontbreken van wetgeving en het gebrek aan financiële middelen als zijnde de belangrijkste uitdagingen voor de ontwikkeling van een levendige traditie van vrijwilligerswerk. Bureaucratie en een gebrek aan politieke wil worden ook genoemd als uitdagingen. Dit geldt met name voor de Turkse en Bulgaarse context. Uit dit onderzoek blijkt voorts dat overheidsinstanties in alle partnerlanden van mening zijn dat lokale en nationale overheden meer inspanningen moeten verrichten om de bekendheid van vrijwilligerswerk te vergroten. Dit kan gedaan worden door middel van een uitgebreide voorlichtingscampagne. Het informeren van de bevolking over de voordelen van vrijwilligerswerk, en hen aanmoedigen om hieraan veelvuldig deel te nemen, is een belangrijke verantwoordelijkheid van overheden.

Voor vrijwilligers noodzakelijke kerncompetenties

Respondenten van overheidsorganen benadrukken de noodzaak van het bezit van transversale competenties door de vrijwilligers. De resultaten tonen aan dat overheden, net als vrijwilligers en maatschappelijke organisaties, interpersoonlijke en culturele competenties als de belangrijkste competenties voor vrijwilligers zien. Ditzelfde geldt voor ondernemerscompetenties zoals bijvoorbeeld een innovatieve geest. Naast deze competenties, achten overheidsorganen communicatiecompetenties, culturele expressie- en digitale competenties van belang te zijn voor vrijwilligers.

De antwoorden met betrekking tot de competenties geven duidelijk aan dat er belangstelling bestaat voor de ontwikkeling van een trainingstoolkit voor vrijwilligers – gebaseerd op de kerncompetenties. Deze trainingstoolkit zal vrijwilligers de gelegenheid bieden om de noodzakelijke transversale competenties op te doen, welke hen in staat stellen om hun vrijwilligersactiviteiten effectiever, efficiënter en vakkundiger uit te voeren.

Conclusie

Dit rapport is, kortom, het resultaat van onderzoek dat door de partners van EURAVON in hun respectieve landen is uitgevoerd. Dit is gedaan ten behoeve van het identificeren van de hiaten ten aanzien van het vrijwilligerswerk, en van vrijwilligerstraining en de erkenning ervan. Naast algemene hiaten inzake vrijwilligerswerk en de opleiding van vrijwilligers, heeft dit onderzoek, om de kerncompetenties die cruciaal zijn voor vrijwilligers te identificeren, dankbaar geput uit *The European Reference Framework on Key Competences for Lifelong Learning* (Europese Commissie, 2006). Op basis van deze resultaten beoogt EURAVON de voornoemde hiaten te adresseren door middel van een online vrijwilligerstraining. Deze online training zal vrij beschikbaar zijn. We streven ernaar de training toepasbaar te maken voor alle partijen die betrokken zijn bij het vrijwilligerswerk in de deelnemende landen, met onderwerpen die betrekking hebben op vrijwilligerswerk.